

AKOB

AKDENİZ OPERA VE BALE KULÜBÜ KÜLTÜR ~ SANAT DERGİSİ

**OSMANLI'DAN
VİYANA'YA**

BİR KONSERDEN İZLENİMLER

**CUMHURBAŞKANLIĞI
SENFONİ ORKESTRASI**

CSO

1970 - 1971
KONSER SEZONU

MÜZİĞİN DİLİ

**LEYLA
GENCER**

VE DİĞER
İTALYAN BESTECİLER

**GIOACCHINO ROSSINI
VE TÜRK TEMALI
İKİ OPERASI**

Les deux
Turqueries de
Gioacchino Rossini

**CAMILLE SAINT-SAËNS'İN
"TUFAN" TEMALI ORATORYOSU**

LE DÉLUGE

**BEETHOVEN'İN 9. SENFONİSİ İLE
"NEŞEYE VE KARDEŞLİĞE ÇAĞRI"**

MERSİN DEVLET OPERA VE BALESİ 2019-2020 SEZONU

AÇILIŞ KONSERİ

CAMILLE SAINT-SAËNS'IN "TUFAN" TEMALI ORATORYOSU LE DÉLUGE

Ömer Eğecioğlu
Santa Barbara, CA, ABD
omer@cs.ucsb.edu

Günümüzde özellikle *Hayvanlar Karnavalı süiti*, Op. 28 *Introduction et rondo capriccioso*, Op. 40 *İskeletlerin Dansı*, Op. 78 *Senfoni No. 3 Do Minör* (Orglu), Op. 43 *Allegro appassionato* gibi eserleri ile büyük orkestraların repertuarında yer alan, piyanistlerin, viyolonselcilerin, keman ustalarının çok sevdiği konçertolarla sahnelerde yaşayan, operası *Samson ve Delilah* her sezonda dünyanın birçok köşesinde seslendirilen harika çocuk ve usta Fransız besteci Camille Saint-Saëns'ın (1835-1921) pek o kadar bilinmemekle beraber çok değerli ve etkileyici bir diğer eseri de Op. 45 *Le Déluge* (Tufan) oratoryosudur (1875). *Le Déluge*'ün bestelendiği süreç bestecinin "Bir elma ağacı nasıl elma verirse öyle," diye niteleyerek nasıl doğal ve kolay bir şekilde müzik ürettiğini anlattığı yıllara rastlıyor.

Camille Saint-Saëns (1835-1921).

Artık pek klişeleşmiş olsa da, "zamanında anlaşılmamış, takdir edilmemiş eser" sıfatı *Le Déluge* için geçerli. Dört solist, koro ve büyük orkestra için yazılmış olan ve ilk seslendirilişi 1876'da Paris'te gerçekleşen oratoryonun 1880 Amerika prömiyerinden sonra *New York Tribune* gazetesinde çıkan değerlendirmeye bakalım:

"Bazı öyle eserler vardır ki, ilk dinleyişte ne anlaşılır ne de zevk alınır ama insan tekrar tekrar dinledikten sonra hem anlamları açıklık kazanır hem de gizli güzellikleri yavaş yavaş ortaya çıkar. Bir de öyle besteler vardır ki tamamen değersiz, entellektüel ve sanatsal kıymetlerden yoksun, alınlarına boşluk ve zevksizlik damgası basılmış kuru gürültülerdir. İşte 'Le Déluge' bu ikinci klasmana dahil bir çalışma..."

Bu değerlendirmeyi 1880 yılında kaleme alan eleştirmenin günümüzün müzikseveri gibi eseri "tekrar tekrar" dinleme olanağı olmadığını biliyoruz. Amerika'daki aynı icra hakkında *Saturday Evening Gazette* eleştirmeni ise şöyle diyor:

"Üzerimizde tamamen olumsuz bir etki yaptı... Tek beğenilecek tarafı orkestrasyonu... Eğer Saint-Saëns burada uzaktan yakından parlak olarak tanımlanabilecek bir fikir kullandığını sanıyorsa aldanıyor. Tasvir ettiği cehennem olabilir ama bundan daha soğuk, daha donuk bir cehennem düşünmek güç... Solistler ellerinden geleni yaptılarsa da kendilerini gösterme olanakları verilmemişti onlara. Acılarını paylaşıyoruz."

İğneleyici eleştiriler bununla da bitmiyor. Boston'da yayımlanan *Dwight's Journal of Music*, *Le Déluge*'ün Amerika prömiyeri için aşağıdaki sözleri kullanıyor:

"Genel kanı olumsuzdu ve bu konuda dinleyicilere hak vermek gerekiyor... Eserin tümüne bakacak olursak, hem enstrümantal hem de vokal öğeleri olarak zayıf, kaba, konuya lâıyk olmayan, diğer eserleri ile ne kadar yetenekli ve zevkli olabileceğini ortaya koyan bu besteciye yakışmayan yüz kızartıcı bir çalışma."

Le Déluge üzerine yazılan olumsuz eleştiriler sadece Amerika'daki icrası ve bu ülkedeki eleştirmenlerin ters yaklaşımıyla sınırlı da kalmıyor. 1876 Paris prömiyerinde de eseri seven ve sevmeyen dinleyiciler hemen hemen eşit sayıdaydı. Parisli eleştirmenlerin çoğu da oratoryoyu beğenmediler. Örneğin Paris'te çıkan *Le Ménestrel* dergisi Saint-Saëns'in eserini

“Genelde büyük bir müzisyen ama burada ne yaptığını bilmiyor,” diyerek değerlendiriyordu.

Eser bir hafta sonra tekrar seslendirildiğinde çok değerini kaybetmiş olacak ki Parislilerin tepkileri biraz olsun yatışmıştı.

Seneler sonra dinlediği zaman Stravinsky'nin *Bahar Ayini* Saint-Saëns üzerinde nasıl olumsuz bir etki bıraktıysa, *Le Déluge*'ün zamanın müzikseverleri üzerinde bıraktığı etki de o kadar tatsız ve olumsuzdu.

Benim için *Le Déluge*, 1880 *New York Tribune* eleştirmeninin aksine tekrar tekrar dinledikten sonra anlamı açıklık kazanan ve gizli güzellikleri yavaş yavaş ortaya çıkan bir eser oldu. Bu nedenle hem *Le Déluge*'ün konusunu, yapısını ve tarihini incelemek, hem daha genelde Tufan konulu diğer müzik eserleri hakkında bir araştırma yaparak bulduklarımı bir araya koymak istedim. Özellikle eser üzerine yazılmış olan eleştirilerin ve değerlendirmelerin çeşitliliğinin ilgi çekici olduğunu düşünüyorum.

TUFAN'IN BESTELENİŞİ

Saint-Saëns'in dinî ve din dışı konular üzerinde kantat ve oratoryo formunda bestelediği bir düzineye yakın eseri var. Kendisi bunları ilki olan Op. 12 *Noel Oratoryosu*'nu, 1858'de on iki gün gibi kısa bir zaman içerisinde besteledi. Bestelediği son oratoryo ise metni İngilizce olan Op. 140 *Vadedilmiş Topraklar*. Bu eser ilk kez 1913'te, bestecinin yönetiminde İngiltere'nin Gloucester şehrinde çalındı.

Şair Loius Gallet'in metnini kaleme aldığı *Le Déluge* ise 1875'te bestelendi. Gallet, 1872-1895 yılları arasında Saint-Saëns'in beş operasının metnini yazdığı gibi, Bizet (*Cemile*), Massenet (*Thais*, *Le roi de Lahore*, *Le Cid*) ve Gounod (*Cinç-Mars*) için de librettist olarak çalışmıştı. Tevrat'taki Yaradılış öyküsünde yer alan Tufan'ı konu alan oratoryo ilk kez 5 Mart 1876 tarihinde Paris Théâtre du Châtelet'de şef Édouard Colonne yönetiminde seslendirildi. Aynı

Camille Saint-Saëns'in Op. 45 *Le Déluge* (Tufan) oratoryosunun prömiyeri Paris'te Théâtre du Châtelet'de 5 Mart 1876'da Fransız orkestra şefi ve keman ustası Édouard Colonne'nun yönetiminde verildi.

Tufan (Le Déluge) oratoryosunun bestecisi Camille Saint-Saëns 1876 yılında (1835-1921)

konserde Saint-Saëns'in kendisi de, Beethoven'ın Op. 80 *Koral Fantazi*'sinde piyanist olarak yer aldı.

1875 Saint-Saëns için verimli bir yıldır. Keman ve orkestra için sevilen eseri *Allegro appassionato* ve popüler *No. 4 Do Minör Piyano konçertosu* sanatçının bu yıl bestelediği eserler arasında yer alır. Büyük operası *Samson ve Delilah* ise iki sene sonra, 1877'de bestelenecekti. Bu opera da ilk başta bir oratoryo olarak düşünülmüştü.

Saint-Saëns, gençliğinde şair Louis Galle ile tanıştıktan sonra günlük konuşmalarında çok çılgın projeler tasarladıklarını, yaşadıkları zamanın da Fransa'da oratoryonun yeniden doğuşu için çok uygun olduğunu düşündüklerini yazarak anılarında şöyle diyor:

“Elime geçen *Tevrat*'ta ‘Ve... Tanrı İnsanoğlu'nu yarattığına pişman oldu,’ şeklinde harika bir ibare okudum. Gallet'ye bir ‘*Tufan*’ üzerine çalışmayı teklif ettim. Önce karakterleri konuşuşturmak istedi. ‘Hayır,’ dedim, ‘*Kutsal* kitapta geçenleri sen şiir olarak düzenle gerisini ben yaparım.’ Bu zor işi ne büyük özenle başardığını hepimiz biliyoruz.”

Saint-Saëns'in yeni evlendiği eşi (3 Şubat 1875) Marie, sanatçıdan *Le Déluge*'ü kendisine ithaf etmesini istediysen de bu gerçekleşmedi. Bestecinin Marie'den olan ilk çocuğu André de bestecinin *Le Déluge* üzerine çalıştığı yılda, 6 Kasım 1875'de dünyaya geldi. Ne yazık ki sanatçı hem André'yi hem de küçük oğlu Jean-François'ı kendisi için trajik bir yıl olan 1878'de birkaç ay ara ile kaybedecek, altı sene evli kaldığı eşinden de bir zaman sonra, tekrar hiç görüşmemek üzere ayrılacaktı.

TUFAN'IN KONUSU

Tufan'ın konusu kutsal kitaplarda bazı değişikliklerle yer alan ama ana fikri aynı olan tanidik efsaneye dayanıyor: İnsanoğlu'nun

yozaşmasından sonra onu yarattığına pişman olan Tanrı, ceza olarak büyük bir tufan yaratır ve ırkı devam ettirmek için seçilenler haricinde bütün dünyada yaşam sular altında kalarak yok olur. Temel olarak kullanılan tarihsel kaynağa bağlı olarak çeşitli uygarlıklarda bulunan Tufan efsanelerinde değişiklikler görülebiliyor; örneğin Tanrı'nın öfkesi bazen bütün insanları hedef alıyor, bazen ise sadece bir kavmi; inşa edilmesi istenen gemi bildiğimiz tekne şeklinde veya daire biçiminde tarif edilebiliyor; Tufan'ın etki alanı bütün dünya veya daha sınırlı bir kara parçası olabiliyor; yedi yahut kırk gün sürebiliyor.

Tufan efsanesinin en eski kaynağının Mezopotamya ve Sümer uygarlığı olduğu biliniyor. İlk şehirlerin ve imparatorlukların kurulmuş olduğu antik Mezopotamya'da Sümer medeniyetinin başlangıcı MÖ. 5000 yılına kadar gidiyor. Daha sonra bu bölgeye Akadlar, Babil İmparatorluğu, Asurlular, Yeni Babil İmparatorluğu hakim olmuşlar. İki nehir arasındaki bölgenin zaman zaman taşmalarla sel altında kaldığı ve bu doğal olayların insanoğlunun en büyük kolektif kabuslarından birine yol açtığı muhakkak.

Babil-Akad'ların MÖ. 17. yüzyıl tarihli (yani Musa'dan birkaç yüzyıl önce) efsane kahramanı Atrahasis'in öyküsünde de dünyanın yaratılışı ve daha sonra bir tufan sonucu, tek aile hariç, bütün insanların öldüğü anlatılır. Tanrıların ikaz ettiği Atrahasis ve ailesi ise inşa ettikleri bir gemiye sığınarak kurtulurlar. Atrahasis figürü Tevrat'ın kaleme alınışından yüzlerce yıl önce Sümer'in Yaratılış ve Tufan efsanelerinde Ziasudra adıyla bulunuyor.

Atrahasis efsanesi Tevrat'taki Yaratılış ile büyük benzerlikleri olan tek öykü de değil. MÖ. 7. yüzyıla ait tarihsel kayıtları bulunan Gılgamış efsanesindeki Tufan'da da tanrılar tarafından seçilmiş olan kahraman Utnapiştim ikaz edilir ve bir gemi inşa etmesi için ölçüleri dahil detaylı direktif verilir. Ailesi ile beraber her kara hayvanından bir çift alarak gemiye binen Utnapiştim kurtulur ama geriye kalan bütün insanlar telef olur. Daha sonra gemiden üç kuş bırakılır, bunların sonucusu (bir kuzgun) geri gelmeyince Tufanın sona erdiği anlaşılır.

Kutsal kitap Tevrat, Filistin'in MÖ. 6. yüzyılda Babil Kralı Nebukadnezar tarafından fethedilip Yahudiler'in Babil'e sürülmesi ve burada yaşadıkları tutsaklık döneminden önce yazılı olarak yoktu. Kitabın, aynı yüzyılda Babil'in Persler tarafından alınarak Yahudilerin topraklarına geri dönmelerine izin verilmesinden sonra kaleme

William Turner'ın Londra Tate Galerisi'nde bulunan *The Deluge* (Tufan) adlı tablosu.

alındığı düşünülüyor. Dolayısıyla Tevrat'taki büyük Tufan ve Nuh'un efsanesi büyük bir olasılıkla Babil'de yüzyıllarca senedir bilinen Ziasudra-Atrahasis-Gılgamış destanlarının bir ahlâk dersi şekline dönüştürülerek Yahudiler tarafından asimile edilmesinden ibarettir. Tevrat'ın başlangıcında dünyanın ve insanın yaratılışı, cennetten kovuluşu ve bunu takiben de Tufan'dan bahsediliyor. Tufan'da Sümer efsanelerinden alınmış birçok paralel öge var: insanın yozaşması, Tanrıların sevdiği bir kişinin, yani Nuh'un seçilmesi, bir gemi inşaatı için en ve boy ölçülerine kadar varan direktifler, gemiye her kara hayvanından bir çift alınması, dünyayı sular altında bırakan bir sel, Tufan'ın sonunda Nuh'un karaya erişebilmek üzere gemiden üç kez kuş göndermesi, karaya ayak basıldıktan sonra Tanrılara adanan kurbanlar bunların arasında.

Saint-Saëns'ın *Le Déluge* oratoryosunda solistler (soprano, kontralto, tenor, bariton) ve çok sesli koro, orkestra eşliğinde Tanrı'nın İnsanoğlu'nu lanetlemesini ve Nuh ile yaptığı akdin öyküsünü Tevrat'taki anlatımı kaynak olarak dile getiriyor. Gallet'in şiirinin metin olarak kullanıldığı eserde enstrümantal Prelüd'den sonra yer alan bölümler şu başlıklardan oluşuyor:

1. *İnsanoğlu'nun yoldan çıkması, Tanrının öfkesi, Nuh'la akit*
2. *Nuh'un gemisi, Tufan*
3. *Beyaz güvercin, Gemiden çıkış, Tanrının kutsaması*

MÜZİKSEL YAPISI

Le Déluge esasen orkestra için tasarlanmış ama bestecinin insan sesini orkestra ile iç içe kullanmakta da çok başarılı olduğu bir eser. Op. 31 *Omfal'in Çıkışı*, Op. 39 *Phaëton*, Op. 40 *İskeletlerin Dansı*, Op. 50 *Herkül'ün Gençliği* gibi romantik senfonik şiirlerinin devamı sayılabilir. Saint-Saëns bu eserinde Hector Berlioz'un izinden giderek çok renkli bir şekilde ve büyük ustalikle düzenlediği orkestrasyonla genişletilmiş bir orkestranın bütün olanaklarını kullanıyor.

Oratoryoda en az üç füğ var. Eserin ilk bölümü arp ve yaylı çalgılara ayrılmış, orkestranın gücü ise ikinci bölümdeki Tufan'ın senfonik betimlemesine, yükselen suların ve fırtınanın resmedilmesine saklanmış. Bu bölümde orkestra, normal kadrosuna ek olarak iki trombon, dört saxhorn-kontrabas ile güçlendirilmiş. Daha sakin olan üçüncü bölüm ise Nuh'un uçurduğu güvercinleri zarif bir şekilde anlatıyor, Tanrı'nın kutsamasını ise bir füğ olarak işliyor.

Besteci *Le Déluge*'de operalarında gösterdiği orijinalliği ve bağımsız müzik anlayışını ortaya koyuyor; yer yer skolastik kalıplara yer veriyor, yer yer ise romantik bir yaklaşımı var. Dolayısıyla klasik ve sade öğelerin yanı sıra romantik betimlemeler de bulmak mümkün. Bir yanda akademik kurallara bağlı pasajlar öne çıkarken, diğer yanda Saint-Saëns antik kuralları gözardı edip kendi müzik anlayışını ön plana çıkarıyor.

İcra gereksinimleri şöyle:

Solistler: soprano, kontralto, tenor, bariton; çok sesli koro (SATB)
Çalgılamada kullanılan aletler: pikolo, 2 flüt, 2 obua, 2 klarinet, 2 fagot, 4 korno, 2 trompet, 3 trombon, 3 saxhorn-kontrabas, 2 davul, vurmali çalgılar (büyük zil, bas davul, tamtam), arp, yaylı çalgılar, org.

PRELÜD

Solist kullanmayan prelüd, ritim, tonalite, armoni ve melodik hatları ile beraber ardından gelen vokal bölümler için çok etkili bir önsöz niteliği taşıyor. Tufan konusunun ciddiliğini ve tarihsel yönünü vurgulamak amacıyla olsa gerek, antik tarzda yazılmış birbirine bağlı üç kısa bölümden oluşuyor. Eserin açılışında sekiz ölçümlük minör bir *adagio*'dan sonra yaylı çalgıların seslendirdiği ve Bach'ı anımsatır sade ve kromatik üç sesli bir minör fügen (*andante sostenuto*) yer alıyor. Bu mahzun ve dokunaklı fügen takiben Mi Majör tonunda zarif ve duygusal bir keman solosu (*andantino*) yer alıyor. Yaylı çalgıların eşliğindeki bu büyüleyici solo, bir diğer deyimle "masumiyet" teması, kutsal kitaplarda anlatılan insanoğlunun Tufan'dan çok önceki masum ve saf durumunu ifade etmek için kullanılıyor ve eserin daha sonraki bölümlerinde çeşitli formlarda yer alıyor.

Prelüd, keman için sevilen bir konser parçası olarak günümüzde tek başına da seslendiriliyor. Yalnız ince ve zarif yapısı daha sonra gelecek olan kıyamet gününe kontrast yaratacak şekilde düşünülmüş olduğu için bu solo tek başına çalındığı zaman etkisinden bir miktar kaybediyor.

Prelüd'den sonra kontrastlı yapılar sahip üç bölüm var.

1. BÖLÜM İNSANOĞLU'NUN YOLDAN ÇIKMASI, TANRININ ÖFKESİ, NUH'LA AKİT

İlk bölümde insanoğlu'nun yozlaşması, Tanrı'nın bu ırkı yok etme kararı ve Nuh'a inşa etmesi gereken gemi için verdiği talimatlar yer alır. Burada orkestranın sadece yaylı çalgıları ve arp kullanılır. Bu bölüm çok melodik ve etkileyici, orijinal niteliklere sahip bir yapıdadır.

Her reçitatifin başlangıcı bir arp akoru ile işaret edilir. Prelüd'ün "masumiyet" teması "Melekler genç kızların güzelliğini kıskanır," (Les anges enviaient la beauté de leurs filles) sözleriyle geri dönüp tekrarlanır. "Ama insanoğlu bunu takip eden asırlarda yozlaşacaktı," (L'homme dégenéra dans les âges suivants) ile başlayan kısımda Saint-Saëns ikinci bir fügen kullanır. Tanrı'nın duyduğu pişmanlık ise koronun seslendirdiği "Tanrı bu dünyayı yarattığına pişman oldu," (Et Dieu se repentit d'avoir créé le monde) sözcükleriyle ve prelüdeki acıklı, melankolik fügen yankısıyla ifade bulur. Bunun hemen arkasından üçüncü bir fügen eşliğinde koro Tanrı'nın öfkesi "Bu ırkı yok edeceğim," (J'exterminerai cette race) sözleri ile aktarılır.

Nuh'un kendisinin müziksel temsili ise Prelüd'deki "masumiyet" temasından alınan sade bir cümleyle bir koral olarak betimlenir. İlk bölüm baritonun sesiyle ve üçüncü fügen tekrarı eşliğinde Nuh'a verilen direktiflerle sona erer.

2. BÖLÜM NUH'UN GEMİSİ, TUFAN

Tenor solistin "Nuh Tanrı'nın buyruğunu yerine getirdi," (Noé fit ce que Dieu lui commandait de faire) sözleriyle başlattığı ikinci bölüm önce arpın kromatik ve çok hafif dalgalanmalı akorları ile suların yükselmeye başladığını duyurur. Bu acıklı akorlara kısa bir zaman içinde üflemeli çalgılar, korno ve trompetler, arkasından da davullar katılarak armonik ve ritmik değişikliklerle gittikçe daha kuvvetli bir şekilde kabaran suları resmederler. Dalgalar acıklı ve çalınması güç

[MORCEAU] (C major)

Saint-Saëns'ın 1871 yılında org için bestelediği (87 ölçü) ama bitirmediği bir kompozisyonunun ana motifi, *Le Déluge*'ün 3. Bölümünün başında yer alıyor. Bu son derece huzurlu ve zarif armonilerin hakim olduğu temayı yaylı çalgılar önce kendi başlarına, daha sonra ise org eşliğinde seslendiriyorlar.

motiflerle yükselir. Bunların artan sesi koro ile beraber bizi Tufan'ın terörüne, Tanrı'nın öcünün vahşetine taşır; yerle göğün bir olduğu doğa, insanların çığlıklar içinde yok oluşu ile karışır. Bölümün sonuna doğru Tufan'ın sesi korkulu boyutlara ulaşır, ziller ve vurmali aletlerle dalgaların çarpışıp kırılmaları dile getirilir.

2. Bölüm, Tufan'ın tasvirinden sonra yine koronun seslendirdiği "Bu sonsuz gecenin dehşeti içinde," (Au milieu de l'horreur d'une éternelle nuit) sözleriyle başıboş, sınırsız bir ufka doğru seyreden Nuh'un gemisinin yalnızlığı dile getirmek üzere çok hafif ve uzaklaşan bir şekilde biter.

3. BÖLÜM BEYAZ GÜVERCİN, GEMİDEN ÇIKIŞ, TANRININ KUTSAMASI

Üçüncü bölümün başındaki huzur dolu giriş Saint-Saëns'ın 1871 yılında org için bestelediği fakat bitirmediği bir kompozisyonunun ana motifinden oluşur. Önce yaylı çalgıların duyurduğu motif daha sonra org tarafından tekrarlanır. Bu sükünet sopranonun seslendirdiği "Yumuşak bir nefes suların yüzünü okşayarak yükseldi," (Un soufflé s'éleva doux comme une caresse) ifadesiyle kırk gün süren Tufan'ın sonunun gelip Tanrı'nın Nuh'a verdiği sözü hatırladığını dile getirir. Nuh'un gemide bir pencere açması org eşliğinde duyurulur. Uçurulan ve bir daha geri gelmeyen kuzgun, klarinet ve obuların sesleriyle canlandırılır. Daha sonra uçurulan beyaz güvercin (*andantino*) flütlerin zarif motifiyle resmedilir. Güvercin ilk uçuşundan gece geri gelir, bu uçuşu ve aradan geçen yedi günden sonra ikinci denemesinden de gagasında zeytin dalı ile gelişini soprano solist anlatır. Beyaz güvercini betimleyen flütlerin zarif motifi tekrar duyulur. Beyaz güvercin'in artık geri dönmediği üçüncü uçuşu ise Prelüd'deki "masumiyet" temasının yinelenmesi ile işaretlenir. Bu tema org ile tekrar edilir.

Oratoryo koronun söylediği bir kanon ve Tanrı'nın kutsamasını anlatan kuvvetli bir üçüncü fügenle sona erer.

BİR BAŞKA DEĞERLENDİRME

Brian Rees, Saint-Saëns üzerine yazdığı kitapta *Le Déluge*'ün müzikal yapısını kısaca şu şekilde anlatıyor:

"Eserde, Tufan'dan önce ve sonra Tanrı'nın gücünü ve hikmetini betimleyen pasajlar yer alır. İlk bölümde orkestra sadece yaylı çalgılar ve arptan oluşmakta, böylece insanlığın ilk günlerinin

basitliğini ve masumiyetini ifade etmektedir. Prelüd füg şeklinde işlenen bir temanın ardından ümidi ifade eden ünlü keman solosu ile devam eder. Koronun seslendirdiği 'Bu ırkı yok edeceğim,' (J'exterminerai cette race) sözlerinden sonra kontralto ve bas, Tufan'ı ve Nuh'a verilen ilâhi mesajı dile getirirler. Kornolar, trompetler, trombonlar ve tubalar, gong ve timpani ile beraber sürekli yükselen suları, artan yağmur ve fırtınayı, girdaba kapılan insanların haykırıışlarını resmeder.

Dünyanın yeniden kurulduğu üçüncü bölümde orkestra insanların hislerini dile getirmek için kullanılır. Karmaşık armoniler ışığın yeniden doğuşunu resmeder. Tanrı'nın 'Gidin üreyin ve çoğalın!' (Croissez donc et multiplies) sözlerini en uygun olarak ifade eden de tekrar bir fügdür. Oratoryo, Prelüd temasının kuvvetli bir şekilde geri getirilip yeniden işlenmesi ile sona erer.

Saint-Saëns'ın yaklaşımı objektif, eserin başında ve sonunda klasik füg formuyla işlenmiş şekildedir. Prelüd'ü kendisi yönettiği zaman ısrarla şöyle diyordu Saint-Saëns; 'Vibrato yapmayın! Duygu katmayın! Tanrı Gök'te yalnız başına ve canı sıkın!' Buna rağmen eser senfonik şiirlerden aktarılmış öğelere de sahiptir. İlk bölümün 'lanet' teması müziksel olarak 'affetme' temasına dönüşür. Fırtınanın başlangıcı kaygı verici bir sessizlikten sonra tahta nefesli sazlarla başlar. İkinci bölüm birçok tonalite değişikliğinden sonra son bir dekresendo ile ppp (pianissimo) olarak Nuh'un gemisinin karanlıkta kaybolmasını resmeder. Son bir tema da Nuh'un geminin penceresini aralamasında kullanılmıştır. Geminin tasarımının ölçülerine kalana dek Nuh Peygamber'e inmesi ritmik bir şekilde verilir. Prelüd'de kemanların bütünün solo kemanı desteklediği yer ise gerçekten çok güzeldir."

TUFAN'IN PRÖMİYERİ

1875 yılında üzerinde çalıştığı senfonik şiirler ve konçertolara ek olarak Saint-Saëns *Le Déluge* oratoryosunu yazmaya zaman buldu. Eser 5 Mart 1876'da, şef Colonne'nun idaresinde ilk kez çalındığında ikinci bölümde tufanın girdaplarını tasvir eden gürültülü pasajlardan şikayet eden dinleyiciler ve eleştirmenler oldu. Bu bölüm dinleyicilerin bir taraftan protestoları, bir taraftan da alkışları nedeniyle pek duyulmadı. Bu nedenle, Colonne ikinci bölümü tekrar çaldırdı. *Samson ve Delilah* gibi bu eserin de bir başyapıt olduğunun kabullenilmesi çok zaman aldı.

Besteci eseri nasıl sınıflandıracığına karar veremedi; Üç bölümlük Oratoryo, Lirik Şiir, *Tevrat'a dayalı Kantat*, *Tevrat'a dayalı Oratoryo*, *Tevrat'a dayalı Şiir* bu eser için kullanılan değişik başlıklar. Gallet'in orijinal şiiri ise *Üç bölümlük Senfonik Dram* başlığını taşıyordu.

Le Déluge'ün Paris prömiyerinden hemen bir hafta sonra, 13 Mayıs 1876 tarihli ve Boston'da yayımlanan *Dwight's Journal of Music*, verdiği Paris kaynaklı haberle bu yeni eser hakkında Yenidünya müzikseverlerini bilgilendirerek Parisli eleştirmenin görüşlerini aktardı. Bu ilk icrada nefesli çalgıların yeteri kadar ustaca çalınmadığından şikayetçi olan eleştirmen, "Şef Colonne'den daha

iyisini beklerdik," diyerek en zayıf bölüm olarak nitelendirdiği üçüncü bölümde yer alması gereken heyecan ve sevincin de yeteri kadar bulunmadığını; dinleyicilerin eseri genellikle olumlu karşıladığını ama ikinci bölümün bazı muhaliflerin ısıkları nedeniyle tekrar çalınması gerektiğini dile getirdi.

TUFAN AMERİKA'DA

Le Déluge'ün Amerika'daki ilk icrası 1880 yılının Mayıs ayında Boston'da yapılan Triennial Feast of Harmony adlı müzik festivalinde gerçekleşti. Eserden *Saint-Saëns'ın Kantatı*, *The Deluge* olarak bahsediliyor. *Dwight's Journal of Music*'ten alınan bazı eleştiriler şöyle:

"Boston'daki festival'de sunulan en orijinal çalışma Saint-Saëns'tan 'Le Déluge'... Eser üç bölümden oluşuyor. Prelüd yaylı çalgılar için yazılmış ve burada sunulan motifler sonra çeşitli yerlerde kullanılıyor. Tenor solistin 'Bu ırkı yok edeceğim,' (J'exterminerai cette race) sözleri bir koral füg olarak işlenmiş. Tanrı'nın Nuh'a verdiği emir ise bariton için yazılmış ağır başlı bir arya ile devam ediyor. Daha sonra koral füg tekrar ediliyor ve Tanrı aldığı kararın nedenlerini sayıyor. Koronun tekrarlarında arka planda bu fügden parçalar duymak mümkün. İkinci bölümde 'Nuh Tanrı'nın buyruğunu yerine getirdi,' (Noé fit ce que Dieu lui commandait de faire) sözleriyle başlayan kısa bir reçitativten sonra Tufan'ın müziksel anlatımına geçiliyor. Bu müthiş bir tasvir. Orkestranın her çalgısı Tufan'ın betimlemesine güç katmak için kullanılıyor. İşte bu amaçla kullanılan müzik aletleri: yaylı çalgılar ve arp; pikolo; 2 flüt, 2 obua, 2 klarinet, 2 fagot; 2 korno, 2 kromatik korno, 2 trompet, 2 sürgülü trompet, 2 sürgülü trombon, 3 trombon, 3 bas tuba, 4 timbal; büyük davul, büyük zil, gong. Besteci bunları büyük bir ustalıklarla kullanıyor. Vokal yazım reçitativten öteye gitmiyor ve armonik olarak da karmaşık değil. Koronun sürekli akorlar eşliğinde betimlediği 'Bu sonsuz gecenin dehşeti içinde,' ("Au milieu de l'horreur d'une éternelle nuit") sözleri ve bunu takip eden materyal çok etkileyici. Fırtınanın ortasında birinci bölümde yer alan füğün burada gök gürültüsü gibi kükremesini duymak mümkün. Bu kısım besteci tarafından son derece heyecanlı ve güçlü bir anlatımla müziğe dökülmüş.

Üçüncü bölüm daha sakin ve pastoral nitelikte. İkinci bölümle karşılaştırılınca pek sakin kalmakla beraber kantatın kulağa en güzel gelen yerlerini üçüncü bölümde buluyoruz. Beyaz güvercinin gönderilmesi, kanatlı habercinin zeytin dalı ile dönüşü, gemiden çıkış ve arkasından gökten gelen kutsama büyük bir ustalıklarla kullanılarak işlenmiş. Burada özellikle orkestrasyon çok renkli. *Coşkun bir füg Tanrı'nın Nuh'u kutsamasıyla kantatın sonunu getiriyor.*"

Bu çok olumlu değerlendirmenin yanısıra yine aynı dergide aşağıdaki olumsuz sözleri de buluyoruz:

"Enstrümantal olan prelüd (nedense çok sevildi, melodisinin zerafetinden olacak), gayet muğlak, monoton ve Wagner'in deyimiyle 'bitmeyen melodi' şeklinde amaçsızca etrafta dolaşan, can sıkıcı ve anlamsız bir şey... 'Bu ırkı yok edeceğim,' (J'exterminerai cette race) sözleriyle başlayan bölüm ise Tanrı'ya jig dansına benzer bir partiyon yakıştırarak neredeyse dine küfrediyor... Eserin sonunda Tanrı'nın 'Gidin üreyin ve çoğalın!' (Croissez donc et multiplies) emri elbette ki bir füg için çok uygun. Ama bestecinin füğün olmaması. Pek bilgili ve ustaca bir araya konmuş belki ama tamamen kuru ve fikir yoksunu."

Daha sonra *Boston Courier* gazetesinde çıkan eleştiriye yer verilmiş: “Artan fırtına ile beraber ‘lanet’ motifinin notalarının fırtına ile beraber yükseldiğini duyduk. Fırtınanın güç kazanışı ise modern enstrümantasyon ustası bir sanatçının bütün hünerini kullanarak yapılmıştı. Davullardan büyük zillere, büyük zillerden gonga artan bir kreşendo ile sular yükseldi. Fırtınanın sakinleşmesinde onaltılık notalardan üçlemelere, sekizlik notalardan dördüklere geçilerek temponun yavaşlatılması nefes kesiciydi. Bu eser hayalimizde muhteşem bir tablo yarattı. Ama hayranlığımızın dinleyiciler tarafından paylaşılmadığını söyleyebiliriz çünkü pek alkış almadı... Üçüncü bölüm en melodik bölüm ve icrası güç bir koro pasajı ile bitiyor. Birinci ve üçüncü bölümlerde yaylı çalgılara çok iş düşüyor. Eserin başında da büyük güzelliğe sahip bir keman solosu yer almakta.”

Görüldüğü gibi *Dwight's Journal of Music*, eserin Boston'daki Amerika prömiyeri üzerine çeşitli gazetelerden alınan çok farklı eleştirilere yer vermiş. Bunların bazıları esere sıcak bakıyor, bazıları ise çok olumsuz.

LOUIS GALLET'İNİN TUFAN METNİ

Saint-Saëns'ın *Le Déluge* oratoryosuna metin olarak kullandığı Louis Gallet'nin *Tufan* şiirinin Türkçe'ye yaklaşık çevirisi şöyle:

BİRİNCİ BÖLÜM İNSANOĞLU'NUN YOLDAN ÇIKMASI – TANRI'NİN ÖFKESİ – NUH'LA AKİT

(Tenor)

O zamanlarda insanoğulları çoğaldılar
Güneşin topraklarında, her tarafa yayılarak
Yurtlarında sağlıklı aileleri ile yaşarlardı
Melekler genç kızların güzelliğini kıskanır
Tanrı'nın oğulları yanaşarlardı onlara

Üstün olduklarından kibirli
Bu bakirelerle evlenmek istediler
Ve bu birliktelikten bir dev ırkı doğdu.

Ama insanoğlu bunu takip eden asırlarda yozlaşacaktı

(Kontralto)

Az bir zaman içinde kötülük iğrenç bir cüzzam gibi büyüyecek
Günahları ile insanoğlu Tanrı'yı kızdıracaktı.

(Koro)

Tanrı bu dünyayı yarattığına pişman oldu.

(Tenor) Şöyle dedi:

(Tenor, kontralto, koro)

“Bu ırkı yok edeceğim, çünkü lanet olsun
İnsanlar benden yüz çevirdiler
Günahlarıyla beni öfkelendirdiler

(Kontralto)

Tüm adalet ayaklar altına alındı

(Tenor)

Kutsal birlikteliğimiz bozuldu
Ahlaksızlık galebe çaldı

(Koro)

Beden gibi ruh da kirlendi

Günahın kara lekesi çocukların alınına yazıldı.”

(Tenor)

Ama Tanrı Nuh'u sevdi

(Kontralto, koro)

Nuh adil ve dürüst bir adamdı.

(Tenor)

Tanrı ona seslendi:

(Bariton)

“Benim sabrım taşıtı, gücümü gösterme zamanım geldi
Ahşap bir tekne yap, yüksek, geniş ve derin olsun ki
Karın, oğulların, eşleri ve onların da çocukları
Yaşayan bütün varlıklardan seçilmiş çiftler
Bu teknede toplansın
Seninle bir akit yapmak istiyorum, acele et çünkü
Yakında tüm kötüler cezalarını bulacak.”

İKİNCİ BÖLÜM NUH'UN GEMİSİ – TUFAN

(Tenor)

Nuh Tanrı'nın buyruğunu yerine getirdi.

Venedik'te San Marco Bazilikası'nın tavanından bir fresko: Tufan'dan sonra Nuh'un gönderdiği beyaz güvercin.

(Koro)

Ardından Tufan'ın yağmurları dünyayı kapladı
Kararan havayla yerden sular fıskırdı, kızgın rüzgârlar esti
Sel suları çalkalanarak yükseldi
Güneş bir karartının arkasında kayboldu
Sanki bu korkunç karanlık ebediyen kalacaktı
Taşan sular kırk gün yükselmeye devam etti
Tufan perişan toprağı kaplayıp yuttu
Felaketten kaçan insanlar yurtlarını terkettiler
Günahkârlar korkuyla dağlara doğru kaçtılar
Harabeye dönmüş yerlerin üzerinde kartallar kol geziyordu

Bir büyük dalga yükseldi, ardında bir yığın kurban bırakarak
Onların korkulu çığılıklarına sağır

Dağların zirvelerini perde gibi kapladı

Dehşet içinde kükreyen hayvanlar, insanların haykırışları
Evrenin gümbürtüleri en sonunda bir nefes gibi tükendi

Artık yeryüzünde yaşayan tek bir canlı kalmamıştı.

Nuh'un gemisi uçsuz bucaksız durgun sularda sakince yol aldı
Bu sonsuz gecenin dehşeti içinde
Başiboş, sınırsız bir ufka doğru seyretti.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BEYAZ GÜVERCİN – GEMİDEN ÇIKIŞ – TANRI'NİN KUTSAMASI

(Soprano)

Tanrı Nuh'a verdiği sözü hatırladı
Yumuşak bir nefes suların yüzünü okşayarak yükseldi
Dünyada matem sona erdiğinin habercisiydi.

Nuh gemisinin penceresini açtı
Ellerinden geri dönmek üzere bir kuzgun uçtu

Ardından bir zarif beyaz güvercini salıverdi
Gece geri döndü güvercin kanatlarını dinlendirecek bir dal
bulamadan
Aradan yedi gün geçti.

Beyaz haberci bu sefer daha az ürkek, yine karanlıklara doğru
uçuruldu
Pırıltılı dalgalar üzerinde ilkbaharın yansıması gibi
Herşey dünyanın yeniden doğuşunu gösterircesine taze ve canlıydı

Çekilen acıların sonuna gelinmiş miydi artık?

Beyaz güvercin ikinci öncülüğünden mutlu haberle döndü
Gağasında bir yeşil zeytin dalı taşıyordu.

Anlaşıyor ki toprak bulunmuştu.

Yedi gün daha sonra beyaz yolcu tekrar dağlara doğru uçtu
Ve bu sefer artık geri gelmedi.

Nuh ışıklar altında tekrar doğmuş olan toprağı gördü

(Koro)

Gemiden çıktı ve bir sunak kurdu
Tanrı'ya sayısız kurban adadı.

(Solistler, koro)

Gökte bir gökkuşağı belirdi ve Tanrı konuştu:
"Artık dünyayı lanetlemeyeceğim
Siz ve ben bundan sonra bir bütünüz
Bana bağlılığınız benim için çok değerli
Gidin üreyin ve çoğalın
Bulutların üzerinde bu kuşağın parladığını gördüğünüz zaman
Hatırlayın ki
Bu size söz verdiğim barışın yemini ve sembolü olarak kalacaktır."

KLÂSİK MÜZİKTE NUH VE TUFAN TEMALİ ESERLER

Tufan temasının Romantik çağ bestecilerinin çok sevdiği bir konu olduğu muhakkak. Ama Saint-Saëns ve Romantizmden önce de bu tema üzerine bestelenmiş çok sayıda eser var. Üstelik konuya gösterilen ilgi yılların geçmesiyle azalmış da değil. Nuh Peygamber ve Tufan üzerine yazılmış belli başlı eserlerin dökümünü tarih sıralamasıyla şöyle verebiliriz:

Giacomo Carissimi (*Diluvium Universale*, oratoryo, 1651)

Maurizio Cazzati (*Oratorio del Diluvio*, oratoryo, 1664)

Edward Eccleston (*Noah's Flood*, opera, 1679)

Michelangelo Falvetti (*Il Diluvio Universale*, oratoryo, 1682)

Elisabeth Jacquet de La Guerre (*Le Déluge*, kantat, 1711)

Pompeo Oraucci (*Il sacrificio di Noè*, oratoryo, 1722)

Giovanni Perroni (*Il sacrificio di Noè*, oratoryo, 1722)

Bernardo Tria (*La fabrica del arca de Noé*, oratoryo, 1740)

Josep Pujol (*El Arca de Noè*, oratoryo, 1746)

Nicolo Pasquali (*Noah*, oratoryo, 1750)

Diego Naselli (*Il diluvio universale*, oratoryo, 1751)

Gioacchino Cocchi (*Noè*, oratoryo, 1757)

Pasquale Anfossi (*Noe sacrificium*, oratoryo, 1769)

Frederic Hartmann Graf (*Die Sündflut*, oratoryo, 1770)

Marcello Bernardini (*L'arca di pace*, oratoryo, 1777)

Joseph Gunke (*Die Sintflut*, oratoryo, 1782)

Pasquale Anfossi (*Il sacrificio di Noè uscito dall'arca*, oratoryo, 1783)

François Giroust (*Le Déluge*, oratoryo, 1784)
 William Boyce (*Noah*, oratoryo, 1790)
 Henry Rowley Bishop (*The Deluge*, oratoryo, 1807)
 Vittorio Trento (*Il Diluvio Universale*, oratoryo, 1808)
 Ferdinand Kauer (*Die Sündfluth*, oder Noahs
 Versöhnungssopfer, oratoryo, 1809)
 Ignaz Assmayer (*Die Sündfluth*, oratoryo, 1812)
 Ignaz Seyfried (*Noah*, oratoryo, 1819)
 William Lisle Bowles (*The Ark*, oratoryo, 1822)
 Nicholas Charles Bochsa (*Le déluge Universal*, oratoryo,
 1823)
 Friedrich Schneider (*Die Sündfluth*, oratoryo, 1823)
 Gaetano Donizetti (*Il Diluvio Universale*, oratoryo, 1830)
 Franz Severin Hölzl (*Noah*, oratoryo, 1841)
 Karl Ludwig Drobisch (*Die Sündflut*, oratoryo, 1843)
 Antoine Elie Elwart (*Noé, ou le Déluge universel*, oratoryo,
 1845)
 Carl Ludwig Drobisch (*Die Sündfluth*, oratoryo, 1847)
 Jacques Gregoir (*Le Déluge*, oratoryo, 1849)
 Herman Georg Dam (*Die Sündfluth*, oratoryo, 1849)
 Cesare Castelbarco (*Diluvio Universale*, oratoryo, 1850)
 Antonio José Cappa (*Il diluvio*, oratoryo, 1855)
 Leopold Meignen (*The Deluge*, kantat, 1856)
 Charles Donald Maclean (*Noah*, oratoryo, 1865)
 Adolf von Doss (*Le Déluge*, Tableau Musical, 1875)
 Gottfried Preyer (*Noah*, oratoryo, 1876)
 Camille Saint-Saëns (*Le Déluge*, oratoryo, 1876)
 Frederic Hymen Cowen (*The Deluge*, oratoryo, 1878)
 Henry Lahee (*The Building of the Ship*, oratoryo, 1879)
 Jules Costé (*L'Arche de Noé*, oratoryo, 1881)
 Cornelius Gurlitt (*The Flood*, oratoryo, 1888)
 Federico Chueca (*El arca de Noé*, zarzuela, 1890)
 Vittorio Rieti (*L'arca di Noe*, bale müziği, 1926)
 Willy Burkhard (*The Flood*, kantat, 1955)
 Jacques Halévy & Georges Bizet (*Noé, ou le Déluge*,
 opera, 1885)
 Richard Yates Mander (*Noah*, oratoryo, 1902)
 Wilhelm Knöchel (*Die Sintflut*, oratoryo, 1906)
 Friedrich Koch (*Die Sündflut*, oratoryo, 1910)
 August Weweler (*Die Sintflut*, oratoryo, 1914)
 Daniel Melchior Beltzhoover (*The Deluge*, oratoryo, 1925)
 Mario Castelnuovo-Tedesco (*The Flood*, kantat bölümü,
 1944)
 Benjamin Britten (*Noye's Fludde*, opera, 1957)
 Ilya Hurnik (*Noé*, oratoryo, 1958)
 Marius Monnikendam (*Noé ou La destruction du premier
 monde*, oratoryo, 1957)
 Alexander Goehr (*The Deluge*, kantat, 1958)

Igor Stravinsky, (*The Flood*, TV oyunu/oratoryo, 1960)
 Erich Walter Sternberg (*L'arche de Noé*, senfoni, 1960)
 Rudolf Kelterborn (*Die Flut*, oratoryo, 1964)
 Wladimir Vogel (*Flucht*, oratoryo, 1965)
 Erik Bergman (*Noa*, oratoryo, 1976)
 James Butt (*Noah*, oratoryo, 1983)
 Udo Zimmermann (*Die Sündflut*, opera, 1988)
 Guus Janssen (*Noach*, opera, 1993)
 Wilfried Maria Danner (*Die Sündflut*, opera, 2002)
 Óscar Navarro (*El Arca de Noé*, senfonik şiir, 2005)
 Baptiste-Florian Marle-Ouvrard (*Arche de Noé*, oratoryo,
 2007)
 René Staar (*Hammabbul*, oratoryo, 2008)
 Franz Baur (*Kataklysmos - Die Sintflut*, oratoryo, 2015)
 Jörg Widmann (*Arche*, oratoryo, 2017)

KAYNAKÇA

Sabina Teller Ratner, *Camille Saint-Saëns, 1835-1921: A Thematic Catalogue of His Complete Works*, Oxford University Press, 2002.

Dwight's Journal of Music, Cilt 36, No. 3, Boston, 13 Mayıs 1876.

Dwight's Journal of Music, Cilt 40, No. 11, Boston, 22 Mayıs 1880.

Arthur Hervey, *Saint-Saëns*, Dodd Mead & Company, New York, 1922.

J. K. Paine, T. Thomas ve K. Klauser, *Famous Composers and Their Works*, J. B. Millet Company, Boston, 1891.

Brian Rees, *Camille Saint-Saëns, A Life*, Chatto & Windus, Londra, 1999.

Camille Saint-Saëns, *Musical Memories*, Small, Maynard & Company, Boston, 1919.

Stephen Studd, *Saint-Saëns: A Critical Biography*, Cygnus Arts, Londra, 1999.